

Motion

1983/84:2168

Martin Olsson och Ulla Ekelund Beskattningen av barnfamiljer

I princip anses vårt svenska skattesystem bygga på att skatt skall tas ut efter bärkraft. Ser man på barnfamiljernas beskattning tas dock knappast hänsyn till försörjningsbördan eller bärkraft för den skattskyldige.

Skall det vara ekonomiskt möjligt för makar med barn att den ene under längre eller kortare del av barnens uppväxtår arbetar i hemmet och själv svarar för barnens vård och uppfostran måste endera skattesystemet anpassas efter inomsttagarens försörjningsbördan eller också fordras ett kraftigt förhöjt samhällsstöd till barnfamiljerna. Även i familjer där båda makarna har heltidsarbete blir nettoinkomsten efter skatt liten per familjemedlem, eftersom barnantalet ej beaktas vid beskattningen och barnbidrag och flerbarnsstöd m. m. endast täcker en del av barnkostnaderna.

Eftersom det inte synes möjligt – åtminstone under de närmaste åren – att öka samhällsstödet till barnfamiljer för att kompensera dem för deras extra kostnader bör man söka sig fram till någon form av beskattning efter bärkraft.

Nuvarande skattesystem tar inte nämnvärd hänsyn till familjesituationen, varför det för en familj med en inkomsttagare och flera barn är svårt att få en nettoinkomst som motsvarar existensminimum och ännu svårare att nå upp till socialhjälpnormerna. Detta uttrycktes dramatiskt i en artikel i Dagens Nyheter den 17 januari i år. Där säger forskaren vid Stockholms universitet, Bo Ekehammar, att "det krävs årsinkomster runt 350 000 kr. för att försörja en stor barnfamilj upp till existensminimum" vid endast en inkomst.

I denna motion tar vi upp frågan om att inom ramen för nuvarande skattesystem göra anpassningar till barnfamiljernas bärkraft. Därigenom bör uppnås dels större rättvisa mellan olika typer av familjer, dels bättre ekonomisk situation för barnfamiljerna. Dessutom ges föräldrar större valfrihet i barnomsorgen och möjlighet att helt eller delvis arbeta i hemmet under barnens uppväxtår.

En anpassning av skattesystemet så att familjernas bärkraft beaktas kan ske genom avdrag på slutskatten eller extra grundavdrag eventuellt relaterat till barnantalet, eller genom förhöjt hemmakeavdrag, eller genom rätt till frivillig inkomstdelning vid skatteberäkning för makar med hemmavarande barn. Denna anpassning av skattesystemet måste enligt vår mening ses som ett komplement till barnbidrag, flerbarnstillägg och vårdnadsersättning.

Vi tar upp frågan om beskattning efter bärkraft ur bl. a. familjerättsliga, skatterättsliga, familjeekonomiska och familjepolitiska synpunkter. Ur alla dessa synpunkter finns starka skäl för någon form av beskattning efter bärkraft.

Familjerättsligt

Allmänna regler för makars rättsförhållanden finns i giftermålsbalken där 5 kap. 2 § lyder:

Makarna äro pliktiga att, var och en efter sin förmåga, genom tillskott av penningar, verksamhet i hemmet eller annorledes bidra till att bereda familjen det underhåll, som med avseende å makarnas villkor må anses tillbörligt. Till familjens underhåll skall räknas vad som erfordras för den gemensamma hushållningen och barnens uppfostran samt för tillgodoseende av vardera makens särskilda behov.

I familjelagsakkunnigas slutbetänkande (SOU 1981:85) Äktenskapsbalk föreslås motsvarande regel (6 kap. 1 §) utformad på följande sätt:

Makarna skall var och en efter sin förmåga, bidra till det underhåll som behövs för att tillgodose deras gemensamma och personliga behov. De skall fördela utgifter och sysslor mellan sig.

Det är alltså uppenbart att grundprincipen i familjelagstiftningen är att makarna får fördela ansvaret för hem och familj på det sätt de finner lämpligast. Eftersom vårt skattesystem ger avsevärt lägre nettoinkomst efter skatt om familjens inkomst härrör från endast en inkomsttagare än två, är makarnas valfrihet hur de skall fördela uppgifterna mellan sig begränsade. Som exempel kan nämnas att om den förvärvsarbetande maken tjänar 84 000 kr. per år erläggs drygt 27 000 kr. i skatt medan om makarna haft var sitt halvtidsarbete och tjänat 42 000 kr. vardera skulle den totala skatten minska med ca 3 000 kr. Om inkomsten är 120 000 kr. blir skatten nära 49 000 kr. med endast en inkomsttagare men 12 000 kr. lägre om makarna i stället tjänat 60 000 kr. vardera.

Vårt renodlade särbeskattningssystem har alltså lett till att det blir ekonomiskt oförmånligt för makar att fördela arbetsuppgifterna mellan sig så, att endast den ene arbetar utanför hemmet medan den andre har sin arbetsuppgift i hemmet. Det ger knappast den valfrihet inom familjen som är avsedd.

Skatterättsligt

Egentligen torde grundprincipen för vårt skattesystem vara att skatt skall utgå efter bärkraft. Ovannämnda exempel visar att vid samma försörjningsböroda varierar skatten betydligt i förhållande till hur inkomsterna fördelas mellan två makar. Klarast framstår måhända skillnaden om man som ovan jämför två makar, som har var sitt halvtidsarbete så att var och en under sin ledighet kan svara för värden av barnen, med två makar där den ene har heltidsarbete och den andre helt ägnar sig åt hemmet. Tillsammans gör de samma insatser i båda fallen. Skatten blir dock betydligt lägre i det förstnämnda fallet trots att bärkraften måste vara lika i båda fallen.

Jämför vi en ensamstående skatt med den makes som ensam svarar för familjeinkomsten i en barnfamilj blir skatten – med undantag av hemmamekeavdraget på 1 800 kr. – lika för de båda trots att betydligt fler personer skall försörjas av den senare än av den förstnämnde.

Motsvarande blir resultatet om vi jämför två par makar med likartade inkomstförhållanden, där ena paret har minderåriga barn och det andra inte. Eftersom samhällsstödet inte motsvarar barnkostnaderna är barnfamiljens bärkraft mindre men de betalar trots detta lika mycket i skatt enligt nuvarande system.

Skall vi få ett system med skatt efter bärkraft måste vår renodlade särbeskattning kompletteras med visst hänsynstagande till hur många personer som skall försörjas på inkomsten.

Familjeekonomiskt

Nuvarande skattesystem och otillräckliga samhällsstöd till barnfamiljerna i förhållande till de verkliga barnkostnaderna har lett till att barnfamiljernas ekonomi är mycket pressad. I familjer där endast en av makarna förvärvsarbetar är det svårt att uppnå existensminimum och ännu svårare att uppnå socialhjälpnormen.

Följande tabell upprättad av Svenska Sparbanksföreningen i januari 1983 visar situationen för barnfamiljer med en förvärsinkomst.

Disponibel inkomst per hushåll för olika hushållstyper och inkomstnivåer enligt 1983 års skatte- och transfereringsregler

Disponibel hushållsinkomst = årsinkomst + barnbidrag + ev. bostadsbidrag – inkomstskatt.

Förvärsinkomst	Gift med hemmameke				
	1 barn	2 barn	3 barn	4 barn	5 barn
70 000	60 500	66 700	78 900	88 300	101 700
90 000	66 400	72 600	84 700	94 200	107 500
120 000	73 600	78 100	90 200	99 700	113 000
Existensminimum	61 600	72 700	90 900	105 300	124 500
Socialhj. norm samtliga barn under 10 år	64 100	76 500	95 900	111 600	132 100
max 2 barn över 10 år	65 000	78 200	97 700	113 300	133 800
max 2 barn över 16 år					
max 3 barn mellan 10–15 år	66 300	80 900	101 200	117 900	139 100

Beräkningarna baserade på basbelopp 19400 kr. Bostadskostnad för 1- och 2-barnsfamiljer 18600 kr., för 3- och 4-barnsfamiljer 24000 kr. samt för 5-barnsfamiljer 28800 kr.

Tabellen visar exempelvis att med hemmameke och två barn fordras en inkomst på minst 120 000 kr. för att uppnå socialhjälpnormen medan barnen

är små. Med tre tonårsbarn fordras högre bruttoinkomst för att uppnå denna norm.

Exemplet visar att vid inkomster på 70000 och 90000 kr. räcker den förstnämnda inte alls och den senare ganska exakt till en nettoinkomst motsvarande existensminimum vid två barn. Vid tre barn och 90000 kr. inkomst blir nettoinkomsten ca 6000 kr. under existensminimum och mellan 11000 och 17000 kr. under socialhjälpnormen där variationen är beroende av barnens ålder.

Även dessa uppgifter visar bristerna i ett skattesystem som i så liten utsträckning beaktar familjens försörjningsbörd.

Familjepolitiskt

Centern har länge arbetat för att familjer skall ha valfrihet mellan att själva vårda sina barn eller att anlita samhällets barnomsorg. För detta fordras både en utbyggd barnomsorg och att bidrags- och skattesystemet möjliggör för en av makarna att vara hemma med barnen åtminstone medan dessa är små. Brist på barnomsorg eller brist på lämpligt arbete på orten kan vara anledningar till att en make blir hemmama. Men det är utan tvekan också så att många vill kunna vara hemma, särskilt medan barnen är små, bara de har ekonomiska möjligheter därtill.

Att själv vårda sina barn skall vara av samhället en helt accepterad insats. Centerns krav på vårdnadsersättning för småbarnsföräldrar skulle öka valfriheten och vara ett bevis för att samhället skulle se vårdinsatsen hemma som något som borde ges ekonomiskt stöd. Kravet på vårdnadsersättning har hittills endast lett till införande av särskild föräldrapenning under ett halvt år.

Däremot har centern fått gehör för sitt krav på att ATP-år skall tillgodoräknas den förälder som är hemma och vårdar egna barn och som ej uppnår ATP-grundande inkomst. Detta bör i viss mån ses som ett samhällets erkännande av värdet av att även vårda egna barn.

Skatt med beaktande av försörjningsbördan

Vi vill föreslå att frågan om att i skattesystemet införa kriterier syftande till att vid beskattningen beakta familjens försörjningsbördan noggrant prövas.

Eventuellt måste de olika förslagen kombineras för att nå önskvärda effekter. Det får dock inte rubba på huvudprincipen i övrigt om särbeskattning och inte heller principerna för den överenskommelse om skatterna som träffades våren 1981 mellan centerpartiet, folkpartiet och socialdemokraterna.

En justering av skattesystemet i avsedd riktning får ses som en komplettering till samhällsstödet till barnfamiljerna i form av barnbidrag, flerbarnstillägg och vårdnadsersättning m. m.

Diskuterade och föreslagna åtgärder i olika sammanhang för att anpassa

barnfamiljers beskattning efter deras bärkraft har varit dels förhöjt hemmamaakeavdrag, dels avdrag på slutskatten eller extra avdrag mer eller mindre relaterat till antalet barn i familjen, dels rätt till delning av familjeinkomsten.

Vad gäller rätt till delning av inkomsten vid beskattning skulle denna metod kunna jämställa barnfamiljer med en inkomsttagare och dem med två inkomsttagare. För att uppnå förbättringar för barnfamiljerna i allmänhet fordras dessutom endera högre samhällsstöd eller någon form av avdrag i förhållande till barnantal.

Om inkomstdelning införs, vilket vi anser måste allvarligt prövas liksom övriga förslag, skall den vara frivillig och endast gälla par med minderåriga barn. För att undvika att de högsta inkomsttagarna gynnas speciellt bör ett tak sättas för rätten till inkomstdelning, exempelvis så att högst en normalinkomst får delas eller högst en inkomst motsvarande brytpunkten.

Att inkomst vid skatteberäkning delas eller överförs till andra maken är inget nytt. Reglerna om A- och B-inkomst innebär att B-inkomsten, numera den över 5 000 kr., vid skatteberäkningen läggs på den make som har den högre inkomsten. För makar verksamma i gemensam rörelse eller gemensamt jordbruk tillåts numera viss fördelning av inkomsten mellan makarna. Även om den senare rätten till inkomstdelning är av annan karaktär än den diskuterade delningsrätten av inkomst mellan makar med barn vill vi erinra om att principer för inkomstdelning redan finns.

Oberoende av vilken lösning eller kombination av lösningar som väljs för ändringar i barnfamiljernas beskattning är det väsentligt att resultatet leder till

- förbättrad ekonomi för barnfamiljerna,
- beskattning med beaktande av försörjningsbördan,
- ökad valfrihet för föräldrar att själva vårda sina barn eller ha förvärvsarbete på hel- eller deltid,
- att hemarbetande makes inträde på arbetsmarknaden inte motverkas,
- att strävandena att öka familjens inkomster inte motverkas.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om vikten av att frågan om skatt efter försörjningsbörda för barnfamiljer skyndsamt prövas och förslag framläggs.

Stockholm den 25 januari 1984

MARTIN OLSSON (c)

ULLA EKELUND (c)